

ТРУНІНА

Ірина Михайлівна
truninairina0@gmail.com

УДК 338.5

УПРАВЛІННЯ ПОДАТКОВИМИ
ЗАТРАТАМИ ПІДПРИЄМСТВ

ГЛУХОВА

Валентина Іванівна
Glukhova710@gmail.comMANAGING TAX COSTS OF
ENTERPRISESд.е.н., професор, зав. каф.
туризму, Кременчуцький
національний університет
імені М. Остроградськогок.е.н., доцент, зав. кафедрою
обліку і фінансів, Кременчуцький
національний університет імені
М. Остроградського

Стаття присвячена визначенню змісту податкових затрат, їх складу та суті управління ними на підприємствах. В статті запропоновані шляхи вдосконалення управління податковими затратами підприємств.

Статья посвящена определению содержания налоговых затрат, их состава и сути управления на предприятиях. В статье предложены пути совершенствования управления налоговыми затратами предприятий.

The article is devoted to the definition of the content of tax expenditures of enterprises, its composition and the essence of management. The ways of improvement for the management of tax expenditures of enterprises are proposed.

Ключові слова: податкові затрати, податкові витрати, управління, планування, аналіз

Ключевые слова: налоговые затраты, налоговые расходы, управление, планирование, анализ

Keywords: tax expenses, tax charges, management, planning, analysis

ВСТУП

В сучасних умовах господарювання підприємств, коли фінансова результативність їх діяльності має здебільшого від'ємні значення, а реальне податкове навантаження зростає, для підвищення їх конкурентоспроможності, активізації бізнес-процесів, посилення соціальної відповідальності важливого значення набуває ефективне управління всіма витратами підприємств, які прямо чи опосередковано впливають на результати діяльності і досягнення їх стратегічних цілей, в тому числі і витратами, пов'язаними зі сплатою податків і зборів до бюджету і цільових фондів.

З іншого боку, податкові платежі, які є основою доходної бази бюджету, в основному формуються за рахунок оподаткування юридичних осіб в Україні. Так, наприклад, на підставі аналізу звітних даних щодо виконання зведеного бюджету України, які за існуючою методикою, на жаль, обмежено відображаються в розрізі юридичних і фізичних осіб, можна сказати, що приблизно 84% всіх податкових надходжень, які склали за 2016 рік 650781,7 млн. грн., становлять податки і збори з юридичних осіб, із них: податок на додану вартість – 36 %, податок на прибуток – 9 %, акцизний податок – 14 %, мито – 2 %, рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів – 7%, місцеві податки і збори – 16% [1]. Варто зазначити, що навіть вказані податкові платежі займають 32 % від доданої вартості за витратами усіх підприємств країни (1702670,5 млн. грн.), що підкреслює актуальність управління їхніми податковими затратами [2].

Питанням визначення сутності податкових затрат, їх класифікації, основам управління, зокрема, плануванню, аналізу і контролю, присвячені роботи вітчиз-

няних і зарубіжних вчених: Ю. Бондар [3], О.Г. Дєдкової [4], М.В. Зенкової [5], Є.В. Єгорової [6], Ю. Леонтєвої [7], А.М. Соколовської, Я.В. Петракова [8], М.М. Стефаненко, А.С. Філенко [9] та інших. Однак у більшості робіт податкові витрати та їх управлінські аспекти висвітлюються на макрорівні, на рівні підприємств ці питання досліджені недостатньо.

МЕТА РОБОТИ – дослідити сутність податкових затрат підприємств, основи управління ними та напрями вдосконалення.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

При проведенні дослідження використовувались методи аналізу та синтезу, порівняння, узагальнення.

ОСНОВНА ЧАСТИНА

На сьогодні в економічній літературі і нормативних документах відсутні чіткі визначення сутності податкових затрат і витрат.

Податковими витратами можна вважати «втрачені податкові доходи бюджету в результаті відхилення від базової (нормативної) структури податку для досягнення певної мети соціально-економічної політики держави, що є альтернативою прямим бюджетним витратам» [8, с. 26]. Таке визначення характеризує податкові витрати на макрорівні і згідно з концепцією податкових витрат, розробленою в другій половині 20 ст. в розвинених країнах (Німеччині, США), означає необхідність обліку та кількісної оцінки втрат бюджету через надання податкових пільг і бюджетних субсидій.

Податкові затрати як об'єкт управління на мікрорівні розглянемо через призму визначення особливостей категорії «витрати» і «затрати». Варто зазначити, що у нормативних актах України наводиться

тільки термін “витрати”. Відповідно до П(С)БО 16 “Витрати” під витратами розуміється зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов’язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок внесків власників) [10]. В Плані рахунків назви всіх рахунків класу 8 та класу 9 включають термін “витрати”, в П(С)БО 16 “Витрати” у п. 21, 22 при визначенні економічних елементів витрат вказується матеріальні затрати [10].

В Податковому кодексі України (ПКУ) (п.138.2) при характеристиці податку на прибуток вказано, що витрати, які враховуються для визначення об’єкта оподаткування, визнаються на підставі первинних документів, що підтверджують здійснення платником податку витрат, обов’язковість ведення і зберігання яких передбачено правилами ведення бухгалтерського обліку, та інших документів, встановлених розділом 2 ПКУ.

Витрати, не підтверджені відповідними розрахунковими, платіжними та іншими первинними документами, обов’язковість ведення і зберігання яких передбачена правилами ведення бухгалтерського обліку та нарахування податку, до складу витрат не включаються (пп. 139.1 ст. 139 ПКУ) [11].

На нашу думку, податковими витратами з точки зору управлінського обліку на підприємстві є всі нараховані й сплачені податкові платежі за звітний період, які в кінцевому підсумку впливають на фінансовий результат діяльності, які відображені в обліку й звітності підприємства, причому незалежно від того, що ці податки включаються в собівартість, сплачуються з його виручки чи з прибутку. Загальна сума таких податкових витрат, віднесена до доходу платника, відображає рівень податкового навантаження в цілому на підприємство.

Податкові затрати як економічна категорія, на наш погляд, включають податкові витрати, а також всі витрати підприємства, які прямо чи опосередковано впливають на обсяги й структуру податкових платежів, але на рахунках бухгалтерського обліку не передбачено їх облік і відповідно, немає звітності, необхідної для прийняття управлінських рішень.

Цю другу складову податкових затрат можна віднести до групи трансакційних витрат підприємства. Взагалі трансакційні витрати, на думку Р. Коуза, який вперше ввів в обіг даний термін [12], – це витрати, пов’язані зі збиранням та обробкою інформації, проведенням переговорів та прийняттям рішень, контролем та юридичним захистом виконання контрактів в умовах ринку. На сьогодні єдиного визначення та класифікації трансакційних витрат не існує, що викликає труднощі в їх обліку та контролі.

До трансакційних податкових витрат, на наш погляд, варто відносити витрати на прогнозування податкових платежів, на їх оптимізацію, витрати на підготовку та подання звітності, на додаткове узгодження податкових зобов’язань, проценти по кредитах на фінансування незапланованих податкових виплат, додаткові витрати на зовнішній податковий аудит, витрати на оплату податкових консультантів, витрати опортуністичної поведінки, захисту, витрати в результаті неефективного податкового менеджменту на

підприємстві.

Оскільки в усіх сукупних податкових затратах підприємства превалюють податкові витрати, для оцінки та управління ними, в першу чергу, важливого значення набувають аналіз та прогнозування саме податкових платежів.

Варто зазначити, що податковий аналіз на мікрорівні – це сукупність різних прийомів і способів, за допомогою яких можна охарактеризувати податкову політику господарюючого суб’єкта та провести аналіз податкових витрат за окремі періоди часу. В процесі податкового аналізу також вимірюється ступінь дії різних факторів, розглядається їх кількісна характеристика, що робить аналіз більш точним, а висновки обґрунтованими, які і лягають в основу прийняття управлінських рішень.

Управління витратами на податки і збори підприємств здійснюється шляхом податкового планування, податкової оптимізації, складання податкового календаря. Інструментами податкового планування виступають податкові пільги, спеціальні податкові режими, зони пільгового оподаткування на митній території та за кордоном. На жаль, в даний час на підприємствах відсутня на достатній мірі інформація, відображена в обліку й звітності, щодо виду пільг по кожному із податків, результативність надання, їх впливу на фінансовий стан підприємств, що ускладнює поточне та перспективне податкове планування.

Оптимізація податків і зборів – це система організаційних заходів в межах діючого законодавства, спрямована на збільшення грошових потоків підприємства, підвищення фінансової результативності діяльності при економії податкових витрат. Оптимізація передбачає мінімізацію податкових виплат як в короткостроковому, так і в довгостроковому періоді; недопущення штрафних санкцій з боку фіскальних органів, недопущення перевищення зростання податкових платежів порівняно з ростом виручки підприємства.

Практика свідчить, що на багатьох підприємствах податкове планування в процесі бізнес-діяльності здійснюється на базі існуючих форм фінансової та податкової звітності, тобто має місце констатація і попередній розрахунок сум податків. Але існують і інноваційні підходи до податкового планування та прогнозування, які дозволяють управляти на підприємстві податковою базою та обсягом сплачуваних податків. Так, змінюючи деякі елементи облікової політики, де встановлюються правила організації та ведення бухгалтерського обліку на підприємстві, можна впливати на структуру й обсяги сплачуваних податків (наприклад, застосовуючи метод прискореної амортизації основних засобів, можна управляти розміром податку на прибуток). Також покращенню податкового планування й прогнозування сприяє використання сучасних економіко-математичних методів з урахуванням особливостей того чи іншого податку.

Щодо управління трансакційною складовою сукупних витрат в даний час у вітчизняній практиці не існує не лише завершених моделей управління, а й способів виокремлення таких витрат із сукупності усіх витрат підприємств. Тому, в першу чергу, доцільним вбачаємо здійснювати відокремлений облік

трансакційних податкових витрат у бухгалтерських документах і звітах підприємств та прийняттям керівниками на основі одержаної інформації управлінських рішень щодо оптимізації цих витрат.

Можливим варіантом розвитку обліку трансакційних податкових витрат вважаємо внесення змін до законодавчої бази існуючої системи бухгалтерського обліку: до Плану рахунків бухгалтерського обліку, облікової політики підприємства, удосконалення та доповнення П(с)БО.

З метою удосконалення управління податковими затратами в цілому і податковими трансакційними, зокрема, прийнятним є використання за основу системної моделі управління податковими витратами підприємства з урахуванням специфіки галузі [3].

ВИСНОВКИ

Отже, управління податковими затратами підприємств, як складова управління витратами в цілому, має свою специфіку, обумовлену об'єктом управління. В сучасних умовах господарювання для вирішення низки проблем управління податковими затратами доцільним є внесення змін в нормативну, законодавчу базу щодо обліку, звітності, ініціативний і творчий підхід в податковому менеджменті із застосуванням сучасних, інноваційних методів управління затратами підприємств із метою досягнення їх ефективної фінансово-господарської діяльності.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Державної казначейської служби України [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://treasury.gov.ua/main/uk/index>.
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс] / Режим доступу:

www.ukrstat.gov.ua

3. Бондар Ю. Моделювання податкових витрат в управлінні торговельним підприємством. // Науковий вісник Одеського національного економічного університету. – Науки: економіка, політологія, історія. – 2015. – № 10 (230). – С.5-19.

4. Зенкова Н.В. Развитие налогового учета в системе управления коммерческой организации. Автореферат... канд. экон. наук., Ростов-на-Дону: РГЭУ, 2014. – 24 с.

5. Дедкова Е.Г. Анализ и прогнозирование налоговых затрат на промышленных предприятиях. Автореферат... канд. экон. наук., Орел: ОГТУ, 2010. – 20 с.

6. Егорова, Е.В. Налоговый анализ как самостоятельный вид экономического анализа / Е.В. Егорова // Государственный университет Минфина России. Финансовый журнал. – 2012. – № 4. – С. 131-138.

7. Леонтъева Ю. Економічна суть податкових витрат // Економіст. – 2013. – № 11. – С.63-64.

8. Соколовська А.М., Петраков Я.В. Концепція податкових витрат та шляхи її застосування в Україні // Фінанси України. – 2013. – №11. – С.23-44.

9. Стефаненко М.М. Аналіз податкових витрат та їх класифікація в сучасних умовах господарювання / М.М. Стефаненко, А.С. Філенко // Економіка, фінанси, право. – 2012. – №9. – С. 22-25.

10. П(с)БО [Електронний ресурс] / Режим доступу: www.interbuh.com.ua/ua/documents/onemanuals/35131.

11. Податковий кодекс [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

12. Коуз Р. Природа фирмы / Р. Коуз // Фирма, рынок и право. Пер. с англ. – М.: Дело ЛТД, 1993. – 192 с.